

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

ЛАГОДІЄНКО Володимир

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеський національний технологічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9768-5488>

НИКОЛЮК Олена

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Одеський національний технологічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-1665-0361>
e-mail: alenavn11@gmail.com

САВЧЕНКО Тетяна

доктор економічних наук, професор
професор кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі
Одеський національний технологічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-7990-1570>
e-mail: savchenko1802@ukr.net

Харчова промисловість є однією з найважливіших галузей економіки України, забезпечуючи продовольчу безпеку, створення робочих місць, а також значну частку валютних надходжень від експорту. Однак у сучасних умовах глобальних викликів галузь стикається з численними ризиками, які впливають на її стійкість і конкурентоспроможність. У цій статті проведено всебічний аналіз ключових економічних ризиків харчової промисловості України, обумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, що визначають її розвиток. Однією з найбільших загроз є вплив кліматичних змін, що спричиняють аномальні погодні явища, зокрема засухи, повені та температурні коливання, які безпосередньо впливають на врожайність сільськогосподарських культур – основної сировини для харчової промисловості. Це, у свою чергу, призводить до нестабільності сировинних поставок і зростання виробничих витрат підприємств. Ще одним важливим викликом є геополітична нестабільність, зокрема військові дії на території України, що спричиняють руйнування виробничих потужностей, ускладнення логістики та втрату доступу до традиційних експортних ринків через блокування портів і введення торговельних обмежень. Енергетична криза, що виявляється у підвищенні вартості енергоносіїв, нерегулярності їх постачання та залежності від імпорту, також суттєво впливає на галузь. Зростання собівартості виробництва через високі ціни на енергію знижує конкурентоспроможність продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Крім того, пандемія COVID-19 створила додаткові ризики, зокрема через порушення ланцюгів постачання, зниження купівельної спроможності населення та обмеження у функціонуванні підприємств, що особливо негативно вплинуло на малі та середні підприємства. Ще одним критично важливим фактором є залежність харчової промисловості України від зовнішніх ринків, оскільки значна частина продукції експортується. Це робить галузь вразливою до коливань на світових ринках, змін у попиті та пропозиції, валютних ризиків і міжнародної конкуренції. Така залежність ускладнює довгострокове планування та знижує стійкість галузі до глобальних економічних змін. У статті запропоновано низку заходів для мінімізації вказаних ризиків і забезпечення сталого розвитку галузі. Серед них особливе місце займає диверсифікація ринків збуту, що дозволить зменшити залежність від традиційних ринків і розширити географію експорту, зокрема на ринки Азії, Африки та Латинської Америки.

Ключові слова: економічні ризики, харчова промисловість України, глобальні виклики, кліматичні зміни, енергетична криза, геополітична нестабільність, пандемія COVID-19, диверсифікація ринків, державна підтримка, конкурентоспроможність, експортний потенціал, продовольча безпека.

ECONOMIC RISKS OF THE FOOD INDUSTRY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

LAGODIENKO Volodymyr, NIKOLIUK Olena, SAVCHENKO Tetiana

Odesa National University of Technology

The food industry is one of the most important sectors of the Ukrainian economy, ensuring food security, job creation, and a significant share of foreign exchange earnings from exports. However, in the current global challenges, the industry faces numerous risks that affect its sustainability and competitiveness. This article comprehensively analyzes the key economic risks of Ukraine's food industry caused by internal and external factors that determine its development. One of the biggest threats is the impact of climate change, which causes abnormal weather phenomena, particularly droughts, floods, and temperature fluctuations, which directly affect crop yield- the food industry's primary raw materials. This, in turn, leads to the instability of raw material supplies and an increase in the production costs of enterprises. Another important challenge is geopolitical instability, particularly military actions on the territory of Ukraine, which destroy production facilities, complicate logistics, and cause the loss of access to traditional export markets due to the blockade of ports and the introduction of trade restrictions. The energy crisis, manifested in the increase in the cost of energy, irregularity of their supply, and dependence on imports, also significantly affects the industry. The increase in production costs due to high energy prices reduces the competitiveness of products in both domestic and foreign

markets. In addition, the COVID-19 pandemic has created additional risks, particularly due to supply chain disruptions, a decrease in the population's purchasing power, and restrictions on the functioning of enterprises, which have mainly negatively affected small and medium-sized enterprises. Another critically important factor is the dependence of the Ukrainian food industry on foreign markets since a significant part of the products are exported. This makes the industry vulnerable to fluctuations in world markets, changes in demand and supply, currency risks, and international competition. Such dependence complicates long-term planning and reduces the industry's resilience to global economic changes. The article proposes several measures to minimize these risks and ensure sustainable development of the industry. Among them, a special place is occupied by the diversification of sales markets, which will reduce dependence on traditional markets and expand the geography of exports, particularly to the markets of Asia, Africa, and Latin America.

Keywords: economic risks, food industry of Ukraine, global challenges, climate change, energy crisis, geopolitical instability, COVID-19 pandemic, market diversification, state support, competitiveness, export potential, food security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Харчова промисловість є однією з ключових галузей економіки України, яка відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, створенні робочих місць та формуванні значної частки експортного потенціалу країни. Завдяки родючим ґрунтам, сприятливому клімату та розвинутій аграрній інфраструктурі, Україна традиційно займає провідні позиції у виробництві сільськогосподарської продукції та харчових товарів. За даними Державної служби статистики України, понад 60% виробленої агропродукції й харчових товарів експортується, що забезпечує суттєвий внесок у наповнення державного бюджету та позитивний платіжний баланс. Проте в умовах сучасної глобалізації, швидких змін у світовій економіці та загострення геополітичної ситуації, харчова промисловість України стикається з численними викликами. Глобальні ризики, такі як кліматичні зміни, енергетична криза, пандемія COVID-19, військові конфлікти та порушення логістичних ланцюгів, суттєво впливають на стійкість і конкурентоспроможність галузі. Зростання вартості енергоносіїв, коливання цін на сировину, обмеження доступу до зовнішніх ринків і нестабільність внутрішнього споживання створюють значний тиск на виробників, особливо на малі та середні підприємства. Крім того, зміни у глобальних ланцюгах постачання, посилення міжнародної конкуренції та підвищення стандартів якості продукції вимагають адаптації українських виробників до нових умов. Залежність галузі від зовнішніх ринків, зокрема від експорту до країн ЄС, Азії та Близького Сходу, посилює вразливість до світових економічних коливань, зокрема змін у попиті, валютних ризиків та санкційної політики. У такому контексті дослідження економічних ризиків харчової промисловості України є надзвичайно актуальним. Глибокий аналіз цих ризиків дозволяє ідентифікувати основні виклики, з якими стикається галузь, оцінити їхній вплив на виробничі процеси, експортний потенціал і внутрішній ринок, а також запропонувати ефективні механізми адаптації та мінімізації загроз.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналізуючи сучасні наукові дослідження, присвячені питанням економічної безпеки та розвитку харчової промисловості України, можна виокремити кілька ключових аспектів, які є основою для розуміння сучасних викликів і формування стратегічних напрямів подолання ризиків. М.П. Сичевський у своїй статті акцентує увагу на важливості ролі України в забезпеченні продовольчої безпеки у світі. Автор аналізує потенціал країни як одного з ключових постачальників аграрної продукції на світові ринки [1]. К. О. Утенкова у своїй роботі зосереджується на питаннях загальної економічної безпеки, розглядаючи її як невід'ємний елемент національної безпеки [2]. У статті Г.П. Лисенка основний акцент зроблено на розвитку однієї зі складових харчової промисловості – тваринництва. Автор обґрунтовує необхідність формування державної політики, спрямованої на стимулювання виробництва, поліпшення умов для експорту продукції тваринництва та адаптацію до нових викликів, таких як зміна клімату й посилення конкуренції на міжнародних ринках [3]. Н.І. Жужукіна у статті «Економічна безпека підприємств харчової промисловості в сучасних умовах» детально аналізує загрози, з якими стикаються підприємства харчової галузі [4]. У дослідженні О.М. Марченка та М.Г. Орбчука розглянуто питання ресурсної забезпеченості аграрного сектору як основи для сталого розвитку харчової промисловості [5]. Монографія М.С. Кіржецької та Ю.І. Кіржецького є фундаментальним дослідженням, яке детально розглядає структурні проблеми харчової галузі України. Основний висновок полягає в необхідності формування державної політики, що стимулює модернізацію галузі та забезпечує її стабільність [6].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є всебічне вивчення економічних ризиків, які виникають перед харчовою промисловістю України в умовах сучасних глобальних викликів, та обґрунтування стратегічних напрямів їхнього подолання. У роботі використано комплексний підхід, що включає аналіз глобальних і локальних факторів впливу, оцінку їхнього впливу на ефективність функціонування галузі та розробку рекомендацій для забезпечення її стійкого розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Харчова промисловість України є однією з ключових галузей економіки, але в сучасних умовах вона стикається зі значними ризиками, які впливають на її стабільність, ефективність та конкурентоспроможність. Ці ризики обумовлені як внутрішніми проблемами, так і глобальними викликами, які суттєво змінюють умови функціонування галузі. Розглянемо основні загрози, що чинять найбільший вплив на харчову промисловість України.

Одним із найважливіших ризиків є залежність від зовнішніх ринків збуту. Україна є великим експортером сільськогосподарської продукції та харчових товарів, причому понад 60% продукції галузі йде на експорт. Така залежність робить харчову промисловість вразливою до коливань на світових ринках, зокрема змін у попиті, валютних коливань, а також політичної нестабільності в регіонах-партнерах. Наприклад, нестабільність на ринках Близького Сходу чи Азії може призводити до значного зниження обсягів експорту. Крім того, блокування чорноморських портів через військові дії суттєво ускладнило логістику, підвищивши витрати на транспортування продукції, що знижує її конкурентоспроможність.

Другим значним ризиком є зростання цін на енергоносії. Харчова промисловість є енергоємною галуззю, і в умовах постійного підвищення вартості енергії її підприємства стикаються з різким зростанням собівартості виробництва. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році витрати на енергоносії зросли в середньому на 30-40 %, що суттєво скоротило прибутковість підприємств. Окрім підвищення цін, нерегулярність постачання електроенергії через руйнування інфраструктури додатково створює загрозу зупинки виробничих процесів.

Не менш важливим викликом є кліматичні зміни, які дедалі частіше стають вирішальним фактором у врожайності сільськогосподарських культур. Аномальні погодні явища, такі як тривалі засухи, раптові повені чи аномально високі температури, безпосередньо впливають на кількість та якість сировини, яка є основою для виробництва харчових продуктів. Наприклад, у 2023 році внаслідок посухи врожайність зернових в Україні знизилася на 12 % порівняно з попереднім роком, що призвело до дефіциту сировини для переробки. Нестабільність кліматичних умов також ускладнює планування виробництва та підвищує залежність від імпорту певних видів продукції.

Геополітичні ризики становлять ще одну важливу загрозу для харчової промисловості України. Військові дії на території країни призвели до руйнування виробничих потужностей, втрати частини сільськогосподарських земель та ускладнення доступу до сировинних баз. За оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства України, загальні збитки аграрного сектору внаслідок війни у 2023 році перевищили 15 мільярдів доларів США. Також суттєвими є втрати інфраструктури, що забезпечує переробку, зберігання та транспортування продукції, що значно знижує ефективність роботи галузі.

Ще одним значним викликом є соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19. Пандемія спричинила різке зниження купівельної спроможності населення, що вплинуло на внутрішній ринок. Крім того, порушення глобальних і внутрішніх ланцюгів постачання, обмеження у роботі підприємств та скорочення інвестицій у галузь призвели до уповільнення її розвитку. Особливо постраждали малі та середні підприємства (МСП), які через обмежений доступ до фінансування не змогли впровадити сучасні технології чи розширити виробничі потужності.

Додатковим ризиком є недостатній рівень інноваційної активності в харчовій промисловості України. У порівнянні з розвиненими країнами, рівень автоматизації та цифровізації виробництва в Україні залишається низьким, що підвищує витрати та знижує конкурентоспроможність української продукції. Відсутність державної підтримки інноваційних проєктів та недосконалість законодавчої бази також створюють перепони для модернізації галузі.

У підсумку, основні економічні ризики харчової промисловості України включають залежність від зовнішніх ринків, зростання вартості енергоносіїв, вплив кліматичних змін, геополітичні загрози, наслідки пандемії COVID-19, а також низький рівень інноваційної активності. Для подолання цих викликів необхідно розробити комплексний підхід, що включатиме диверсифікацію ринків збуту, впровадження енергоефективних технологій, державну підтримку підприємств та адаптацію галузі до нових умов функціонування (табл.1).

Харчова промисловість України, яка відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, формуванні експортного потенціалу та розвитку національної економіки, стикається з численними ризиками в умовах сучасних глобальних і локальних викликів. Одним із ключових ризиків є залежність галузі від зовнішніх ринків збуту. Понад 60 % виробленої аграрної продукції та харчових товарів орієнтовані на експорт, зокрема до країн ЄС, Азії та Близького Сходу. Така залежність робить українських виробників вразливими до коливань на світових ринках, зокрема змін у попиті, цінових спадах і підвищеннях, а також валютних ризиків. Геополітична напруженість, військові конфлікти та введення санкцій також ускладнюють торгівлю, обмежуючи доступ до ринків і збільшуючи логістичні витрати.

Енергетична криза є ще одним важливим ризиком для харчової промисловості. Зростання цін на енергоносії, яке спостерігається протягом останніх років, суттєво підвищило собівартість виробництва. Підприємства галузі, які є енергоємними, змушені витрачати значну частину своїх бюджетів на забезпечення енергетичних потреб, що знижує їхню конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому

ринках. У воєнних умовах проблема посилюється через пошкодження інфраструктури, що створює ризики нерегулярного постачання енергоресурсів.

Таблиця 1

Основні економічні ризики харчової промисловості України в умовах глобальних викликів

Економічний ризик	Прояви ризику	Наслідки для галузі	Можливі шляхи мінімізації
Залежність від зовнішніх ринків	Орієнтація на експорт (понад 60% продукції), обмежений доступ до традиційних ринків через геополітичні фактори.	Коливання цін, валютні ризики, втрата експортних доходів.	Диверсифікація ринків збуту, укладення довгострокових контрактів, підвищення якості продукції.
Енергетична криза	Зростання цін на енергоносії, нестабільність постачання через військові дії.	Підвищення собівартості продукції, скорочення обсягів виробництва.	Впровадження енергоефективних технологій, використання альтернативних джерел енергії.
Кліматичні зміни	Засухи, повені, аномальні погодні умови, зниження врожайності сільськогосподарських культур.	Нестабільність постачання сировини, підвищення цін на продукцію.	Використання стійких до клімату сортів культур, розвиток зрошувальних систем, впровадження точного землеробства.
Геополітична нестабільність	Військові дії, руйнування інфраструктури, блокування портів, логістичні обмеження.	Втрата виробничих потужностей, збільшення логістичних витрат, скорочення експорту.	Створення альтернативних логістичних маршрутів, розвиток внутрішньої інфраструктури.
Наслідки пандемії COVID-19	Порушення ланцюгів постачання, зниження купівельної спроможності населення, обмеження в роботі підприємств.	Зменшення попиту на продукцію, скорочення обсягів виробництва, зростання витрат на безпеку.	Розвиток локального виробництва, підвищення стандартів якості, підтримка МСП через державні програми.
Залежність від сировинної бази	Зниження врожайності основних культур, нестабільність постачання через кліматичні й економічні фактори.	Підвищення цін на сировину, нестача сировинних ресурсів для переробки.	Розвиток власної сировинної бази, стимулювання інвестицій у сільське господарство.

Джерело: [2-3]

Кліматичні зміни також значно впливають на харчову промисловість. Аномальні погодні явища, такі як засухи, повені, зниження рівня ґрунтових вод і температурні коливання, ускладнюють вирощування сировини для галузі. У 2023 році, наприклад, засухи в центральних і південних регіонах України призвели до зниження врожайності зернових на 12%, що стало відчутним ударом для агропромислового комплексу та спричинило підвищення цін на сировину.

Пандемія COVID-19 також залишила тривалий вплив на харчову промисловість. Обмеження в роботі підприємств, порушення ланцюгів постачання та зниження купівельної спроможності населення створили суттєві ризики для функціонування галузі. Особливо постраждали малі та середні підприємства, які мають обмежені фінансові ресурси для подолання кризи.

Геополітичні ризики, зокрема військові дії, які тривають на території України, створюють серйозні загрози для галузі. Руйнування інфраструктури, зокрема елеваторів, портів і заводів із переробки сировини, призводить до зниження обсягів виробництва та збільшення витрат на транспортування. Втрати агропідприємств у зонах бойових дій у 2023 році оцінюються в понад 15 мільярдів доларів США [7].

Залежність від зовнішніх ринків, кліматичні зміни, енергетична криза, наслідки пандемії та геополітичні ризики формують комплексну структуру економічних викликів для харчової промисловості України, що потребує розробки системних підходів до їхнього подолання.

Економічні ризики, які постають перед харчовою промисловістю України, мають багатовимірний вплив на функціонування галузі, знижуючи її стійкість та ефективність. По-перше, залежність від зовнішніх ринків робить українських виробників уразливими до змін глобальної кон'юнктури. Наприклад, коливання світових цін на зернові та соняшникову олію напряму впливають на прибутки українських експортерів. У 2022 році індекс цін на продовольство ФАО зріс на 14%, що створило додатковий тиск на споживачів і спричинило зниження попиту на певні категорії продукції. Водночас нестабільність валютних курсів ускладнює фінансове планування підприємств, збільшуючи ризик недоотримання доходів.

Енергетична криза суттєво впливає на собівартість продукції, оскільки витрати на енергоносії є однією з основних статей витрат у харчовій промисловості. У 2023 році середнє зростання вартості енергії для підприємств склало понад 30%, що змусило багато виробників скорочувати обсяги виробництва або підвищувати ціни на кінцеву продукцію. Це, у свою чергу, негативно позначається на споживчому попиті, особливо в умовах зниження купівельної спроможності населення.

Кліматичні ризики ускладнюють прогнозування врожайності та поставок сировини для харчової промисловості. Зниження обсягів виробництва зернових, овочів і фруктів призводить до дефіциту сировини для переробних підприємств, що змушує їх імпортувати ресурси за значно вищими цінами. Це збільшує собівартість продукції та знижує її конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

Наслідки пандемії COVID-19 продовжують впливати на галузь, зокрема через зміни в споживчих вподобаннях і посилення вимог до безпеки харчових продуктів. Зміни в логістиці та підвищення витрат на дотримання санітарно-епідеміологічних норм створюють додаткові витрати для підприємств.

Військові дії на території України, які призводять до руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, мають довгостроковий негативний вплив. Руйнування портів і залізничних шляхів обмежує експортні можливості, тоді як пошкодження заводів із переробки сировини скорочує обсяги виробництва готової продукції. Усі ці ризики взаємопов'язані та формують комплексну загрозу для галузі, знижуючи її здатність до адаптації та інвестиційного розвитку. Це вимагає впровадження системних заходів, спрямованих на підвищення стійкості харчової промисловості України та забезпечення її сталого розвитку в умовах глобальних і локальних викликів.

Ураховуючи значний вплив економічних ризиків на харчову промисловість України, необхідно розробити та впровадити ефективні механізми їхнього подолання. Для забезпечення стійкості галузі важливо поєднувати державну підтримку, інноваційні підходи та стратегічне планування на рівні підприємств і національної економіки [8].

Одним із ключових напрямів є диверсифікація ринків збуту. Залежність української харчової промисловості від обмеженої кількості ринків, таких як країни ЄС чи Близького Сходу, робить галузь уразливою до змін попиту або геополітичної нестабільності. Розширення географії експорту на ринки Азії, Африки та Латинської Америки знизить залежність від традиційних покупців і дозволить адаптуватися до глобальних змін. Наприклад, Китай стає перспективним ринком для української сільськогосподарської продукції, де у 2023 році експорт зріс на 18%. Водночас важливо укласти довгострокові контракти та будувати стабільні партнерські відносини.

Ще одним важливим кроком є впровадження сучасних технологій у виробництво, переробку та зберігання харчової продукції. Технології точного землеробства, автоматизація виробничих процесів і цифровізація дозволяють значно підвищити ефективність роботи підприємств і знизити їхню залежність від людського фактору та кліматичних умов. Наприклад, використання систем моніторингу врожайності або автоматизованих ліній переробки сприяє зниженню витрат і підвищенню якості продукції. Крім того, енергоефективні рішення, такі як перехід на альтернативні джерела енергії або модернізація обладнання, допомагають зменшити вплив енергетичної кризи на собівартість виробництва [9, 10].

Важливу роль у мінімізації ризиків відіграє державна підтримка галузі. В умовах глобальних викликів і внутрішньої нестабільності держава повинна створювати сприятливі умови для функціонування харчової промисловості. Це може включати програми фінансової підтримки, зокрема пільгове кредитування, гранти для інноваційних проєктів і субсидії для виробників, які інвестують у модернізацію своїх потужностей. Також необхідно розвивати інфраструктуру, зокрема логістичну мережу, що забезпечить швидкий і економічно вигідний доступ до експортних ринків.

Розвиток внутрішнього ринку є ще одним перспективним напрямом мінімізації ризиків. Стимулювання споживання української продукції всередині країни може зменшити залежність галузі від експорту та стабілізувати її доходи. Проведення маркетингових кампаній на підтримку локальних виробників, розширення присутності української продукції в мережах роздрібної торгівлі та впровадження державних програм закупівлі вітчизняних товарів для соціальних установ сприятимуть зростанню попиту.

Ключовим завданням також є гармонізація українських стандартів якості та безпеки харчових продуктів із міжнародними нормами. Відповідність вимогам ЄС та інших розвинених ринків дозволить розширити доступ до нових ринків збуту й підвищити конкурентоспроможність української продукції. Крім того, це сприятиме зниженню бар'єрів у торгівлі та покращенню іміджу України як надійного партнера в міжнародній продовольчій системі.

Одним із перспективних шляхів є підтримка малих і середніх підприємств (МСП), які часто найбільше потерпають від економічних ризиків. Забезпечення доступу МСП до фінансування, спрощення регуляторних процедур і створення бізнес-інкубаторів для інноваційних стартапів сприятимуть їхньому розвитку. Особливу увагу варто приділити підтримці кооперативів, які можуть підвищити ефективність виробництва та спільного просування продукції на ринках.

Крім того, слід розробляти та впроваджувати стратегії адаптації до кліматичних змін. Це включає розвиток зрошувальних систем, впровадження стійких до засух і шкідників сортів рослин, а також використання агроекологічних практик, які дозволяють зберігати родючість ґрунтів і мінімізувати вплив погодних катаклізмів.

Для зменшення впливу геополітичних ризиків важливо створювати альтернативні логістичні маршрути та розширювати можливості для зберігання продукції в регіонах, які не піддаються безпосередньому впливу бойових дій. Це дозволить забезпечити стабільність постачання та уникнути значних втрат продукції через порушення традиційних маршрутів транспортування.

Комплексний підхід до мінімізації економічних ризиків включає державну, регіональну та корпоративну політики, спрямовані на зміцнення стійкості харчової промисловості. Впровадження цих заходів сприятиме не лише подоланню сучасних викликів, але й створенню умов для довгострокового сталого розвитку галузі, що має вирішальне значення для економічної безпеки та добробуту України.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

I ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Харчова промисловість України, як одна з ключових галузей національної економіки, стикається з численними економічними ризиками в умовах сучасних глобальних викликів. Аналіз показав, що найбільшими загрозами для галузі є залежність від зовнішніх ринків, кліматичні зміни, енергетична криза, геополітична нестабільність та наслідки пандемії COVID-19. Кожен із цих факторів суттєво впливає на виробничі процеси, собівартість продукції, конкурентоспроможність підприємств і експортний потенціал країни.

Кліматичні зміни та аномальні погодні явища посилюють нестабільність постачання сировини, знижуючи врожайність основних сільськогосподарських культур. Енергетична криза значно підвищує витрати на виробництво, зменшуючи прибутковість і створюючи ризик втрати позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Геополітичні фактори, такі як військові дії, руйнування інфраструктури та обмеження доступу до портів, ще більше ускладнюють функціонування галузі.

Для забезпечення стійкості харчової промисловості необхідно реалізувати комплекс заходів із мінімізації ризиків. Основними напрямками є диверсифікація ринків збуту, впровадження сучасних технологій, гармонізація стандартів якості з міжнародними нормами та розвиток внутрішнього ринку. Держава повинна активно підтримувати галузь через фінансові інструменти, інфраструктурні проекти та стимулювання інновацій. Особливої уваги заслуговує адаптація до кліматичних змін, яка передбачає впровадження нових агротехнологій, розвиток зрошувальних систем і стійких сортів сільськогосподарських культур.

Водночас важливим є створення умов для розвитку малих і середніх підприємств, які забезпечують гнучкість та інноваційний потенціал галузі. Підтримка МСП, зокрема через спрощення доступу до фінансування, може підвищити їхню стійкість до економічних ризиків.

Реалізація зазначених заходів сприятиме зменшенню негативного впливу глобальних і локальних викликів на харчову промисловість України, зміцненню її економічної безпеки та забезпеченню сталого розвитку. Стратегічний підхід до подолання ризиків дозволить не лише адаптувати галузь до сучасних умов, а й забезпечити її конкурентоспроможність на міжнародному ринку, зміцнюючи роль України як одного з провідних гравців у глобальній продовольчій системі.

Література

1. Сичевський М.П. Глобальна продовольча безпека та місце України в її досягненні. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 6–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2019_1_4
2. Утенкова К.О. Економічна безпека як складова національної безпеки України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2019. Вип. 9. С. 133–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2019_9_19
3. Лисенко Г.П. Пріоритетні напрями державної стратегічної політики розвитку тваринництва в Україні. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 4. URL: https://drive.google.com/file/d/1U9ybONAE81FMrDPLTPp3rhpnmVPyK_C_U/view
4. Жужукіна Н.І. Економічна безпека підприємств харчової промисловості в сучасних умовах. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2016. Т. 22, № 4. С. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_4_9
5. Марченко О.М., Оробчук М.Г. Головне завдання досягнення ресурсної безпеки сільськогосподарського виробництва України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2017. Вип. 1. С. 106–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2017_1_13
6. Кіржецька М.С., Кіржецький Ю.І. *Економічна безпека підсистем харчової промисловості України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія*. Львів: Ліга-Прес, 2018. 214 с.
7. Global Food Security Index. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Downloads>
8. Stoyanova-Koval, S.S., Galitsky, O.M., Nikoljuk, O.V. The Strategic Imperatives of Institutional Regulation of the Investment Processes in the Food Industry. *Scientific Bulletin of Polissia*. 2017. № 3, pp. 166–171.
9. Gryshova, I., Nikoliuk, O., Shestakovska, T. The Organic Production in the Context of Improving the Ecological Safety of Production of the Food Industry. *Food Science and Technology*. 2017. Vol. 11, pp. 103–111.
10. Lagodiienko, V., Samoilenko, V., Pasko, M., Ovod, L., Matsulevych, Ye. The Mechanism of Labor Motivation as a Determinant of Economic Security of Enterprises in Competitive Conditions. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, No. 2, pp. 385–393. DOI: 10.22937/IJCSNS.2022.22.2.49

References

1. Sychievskiy M.P. *Hlobalna prodovolcha bezpeka ta mistse Ukrainy v yii dostahneni*. *Ekonomika APK*. 2019. № 1. S. 6–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2019_1_4

-
2. Utenkova K.O. *Ekonomichna bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy*. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm. 2019. Vyp. 9. S. 133–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2019_9_19
 3. Lysenko H.P. *Priorytetni napriamy derzhavnoi stratehichnoi polityky rozvytku tvarynytstva v Ukraini*. Prodovolchi resursy. 2020. № 4. URL: https://drive.google.com/file/d/1U9ybONAE81FMrDPLTPp3rhpmVPyKc_U/view
 4. Zhuzhukhina N.I. *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv kharchovoi promyslovosti v suchasnykh umovakh*. Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii. 2016. T. 22, № 4. S. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_4_9
 5. Marchenko O.M., Orobchuk M.H. *Holovne zavdannia dosiahnennia resursnoi bezpeky silskohospodarskoho vyrobnytstva Ukrainy*. Naukovi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. Serii ekonomichna. 2017. Vyp. 1. S. 106–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2017_1_13
 6. Kirzhetska M.S., Kirzhetskyi Yu.I. *Ekonomichna bezpeka pidsystem kharchovoi promyslovosti Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennia: monohrafiia*. Lviv: Liha-Press, 2018. 214 s.
 7. Global Food Security Index. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Downloads>
 8. Stoyanova-Koval S.S., Galitsky O.M., Nikoljuk O.V. *The Strategic Imperatives of Institutional Regulation of the Investment Processes in the Food Industry*. Scientific Bulletin of Polissia. 2017. № 3, pp. 166–171.
 9. Gryshova I., Nikoliuk O., Shestakovska T. *The Organic Production in the Context of Improving the Ecological Safety of Production of the Food Industry*. Food Science and Technology. 2017. Vol. 11, pp. 103–111.
 10. Lagodiienko V., Samoilenko V., Pasko M., Ovod L., Matsulevych Ye. *The Mechanism of Labor Motivation as a Determinant of Economic Security of Enterprises in Competitive Conditions*. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security. 2022. Vol. 22, No. 2, pp. 385–393. DOI: 10.22937/IJCSNS.2022.22.2.49